

ISSN 2249-510X

A Peer Reviewed and Refereed Journal of

Kashmiri Literature and Language

Department of Kashmiri

University of Kashmir

غناہیت تے شیخُ شرُکِ

جاوید احمد

تئیخیص:

انسانی تہذیب نیلہ ارتقائی منزل طے کرتے فن کمں سارے شعبین مژ آیہ پوچھی۔ تھ مژ خاصلہ شاعری قابل ذکر چھے۔ یہ دو گوڑے گوڑے اتحہ مژ دو یمن فن ہند رل اوس یمن مژ موسیقی تے رقص خاص کر قابل ذکر چھے۔ مگر وقت سورنس مسترستی پڑ و موسیقی تے رقص ان اکہ الگ، مستقل تھے خود مختار فتح صورت۔ ووڈ گوڑا شاعری کو رنہ مکمل طور قصہ تھے موسیقی نش انحراف بلکہ روز شاعری یمن دون ہنزہ آڑ رہ نش پڑ تھ زمانس مژ پن دامانہ وسیع کران اوے چھ بڈن بڈن شاعر ن تھے نقادن ہند ون ز شاعری چھے انسانی جذب ہند نغمائی اظہار۔ ووڈ ہرگاہ جذب ہند اظہار ندرس مژ تھ کرنے چھ یوان مگر تھ مژ چھے نہ نغمائی تاثرات تھ موسیقی ووڈ اوپڑاوان یلہ زن شاعری مژ موسیقی اکھ خاص اہمیت چھے تھ یو سہ بروہہ گن فن پارس مژ دون صورتن مژ تھ چھ نیران۔

کلیدی الفاظ: پوچھی، موسیقی، خود مختار، انحراف، لفظ تکرار،

اکھ گو و ظاہری غنائیت تے دویم خارجی غنائیت۔ تخلیقی فن پارس مژ را ظاہری غنائیت و بتلاونہ خاطر
 چھ شاعر بحر، ردیف قافیہ، لفظیہ تکرار، (Assonance) ہیوڑ ول استعمال کران
 ۔ یہ خارجی شعر و لوتستہ چھ شاعری پرس دورانے اکھ خاص سمجھ موسیقی زھٹان۔ ووڈن گو و دا خلی موسیقی
 چھے خارجی موسیقی برکس ہنا الگ رو یہ اختیار کران یتھ مژ کا نہہ مخصوص جذبہ شدید صورت پراؤ و تھ شاعر
 سند دا خلی لجنک اظہار چھ بنان تے یو ہے جذبہ یا خیال چھ پتھ الفاظن ہند جامہ و اتحہ صورت پراوان
 ۔ ایلیٹ چھ اتحہ خیال س مزید ویژہ ہنگہ کرتھونا، ”ایک نظم یا کسی نظم کا ایک بنداس سے قبل کوہ لفظوں کے
 ذریعے اظہار پاے پہلے کسی مخصوص لحن کی شکل میں شاعر کے ذہن میں ابھرے اور پھر یہ لے لحن کسی
 خیال یا ایمیج کی پیدائش کا موجب بنے۔“ ۱ گو و کہ دا خلی غنائی مژ مژ چھ شاعر سند کی قلبی و آرک دات
 ، خیال یا جذبہ دا خلی انداز مژ پیش سپداں تے بعضے چھ یہم جذبہ کائل یا اکائل پیکرن تے شہین
 ہئز صورت پراؤ و تھ شاعری ہند مقام تے متین کران یہم خیال یا جذبہ خارجی دنیہ کیو تحریک بولستہ امس اندر پاؤ
 چھ گڑھان۔

امہ انداز کو شعر تجربہ چھ کا شر شاعری مژ گو ڈپٹھے مختلف شاعر و پنہ پنہ تخلیقی بتر مطابق کران
 آمتی میں مژل دید تے امر سند ہ معاصر شیخ العالم ” خاکر قابل ذکر چھ۔ شیخ العالم کی شاعری مژ آگرے سطحی
 طور یا موضعی اعتبار بقول جیالاں کوں، ” واعظانہ تے ناصحانہ ” ۲ لہجہ چھ مگر امامہ باوہو دپھے اہنزہ شاعری
 مژ دا خلیکو تجربہ تے نظر گڑھان۔ خاکر چھ یہم تجربہ تم شرکیں مژ اظہار لبان یہم مژ شیخ العالم کی جذبہ
 شدت چھ پزاوان تے یتھ مژ دا خلی غنائیت پیکرن ہئز صورت چھے لبان۔

گشہر پذکٹ کران چھنم کاو	تپ چھنم امبر باؤ کس
سری گوم گرتے دکھلو گیم ناو	بار گو یوم تے ترا اوکس

ہیہر کنہ دنہ آمیں شرکس مژ چھ یتھ اک تجربہ باونہ آمٹت یس نہ اکس عام انسانس سرنہ

ورأے فکرے تے۔ یتھکو تجربہ چھا کثر سریت پسند شاعر ان ہندو بُنیادی موضوع رو دئتو مگر پڑھاؤ کر شاعر ان چھا امہ قسمکو تجربہ پنهن ژین ترا یہ، بر تے یتھلیقی صلاحیت مطابق ورتاوئیت۔ اتحہ شرکس مژر چھ پریشانی ہند عالم ژوپارک نظر گڑھان یتھ مژنو قصائی احساس و قلائق تھے سیرا اری تے لاحاری ہند عالم در پٹھکو چھ گڑھان۔ وو نیچھے تھے ہیو بیا کھر کو پیش یتھ مژاندرونی تضاد ہنا زیادے پہن چھ۔

دُنیاکس تنس متس نارس گل انا رس دتم گٹھ

شیطاں لش لا جم پڑھ بارس نے راؤ ذورس تارس و تھ

یہ شر کو چھ سید سیڈ ڈرامائی خود کلامی (Dramatic monologue) یتھ مژر بظاہر پاٹھکو دنیا بے ثبات آسے باوجود رنگدار نظر گڑھان تے رنگدار آسے باوجو دچھ یہ مہہ دن ناریتھ متعلق رحمان را ہی وانا ن چھ، ”اتھ مژر چھ دُنیاکس لوہ لنگرس نارو نے آمٹ یس اکی آنے تو تھے چھ تے موت تے زالن واچیز تھر پیہے تھے تمبہ لاون وول داؤن پوشہ رنگ تے۔“ یہ ڈرامائی خود کلامی چھ ہندوں اکثر شرکیں مژر نظر گڑھان تے یہاںے ڈرامائی خود کلامی چھ جدید نغمائی شاعری ہیڑزا کھا ہم پڑ زناون نشانی تھے۔ اتحہ مژر چھ شاعر پس اندرؤں مژر دا خل سپد تھ پنڈ ذائق تجربہ جذب ہندوں صورت مژرشدته سان پیش کران۔

ہو زو میا نے گل انا رو چھی شوبل گلگو تے رنیہ و نے مرٹھہ

میم ییلہ دزم دوزخ نارو اد کیا کر تے اد کو ت گو ت گو ت

یتھ شرکس مژرنہ چھ شیخ العالماں کانسے واعظے پران تے نہ چھ کانسے سید سیڈ دصیحت کران، بلکہ چھ شیخ العالماں پانس گن مخاطب سپد تھ پانس سام ہوان ز آگرنے نے تھ کو ریپہ خاطر پہ پاؤ آوس کرنے تھ تیلہ کیا سپڈ اختر مژر نے عتر۔

داؤ خلی غنا نیت علاوہ چھ شیخ العالماں شاعری مژر خارجی غنا نیت تے لبنتے یوان یتھ مژر لفظ تکرار،

تجنیس، Assonance ہیوئ نغمائی و ل تے شامل چھ۔ یہم شعر ول چھنے شخ ا
العلن موسیقی پا د کرنے خاطر یا گونہ خاطر ورتاؤ مت بلکہ پس کلامس گن لو کھڑا غب کرنے خاطر یتھ زن
عام لوکن تام تھے اسلامی تعلیمات پیغمبر سائی سپد ہے۔

پیتھے تھے مے ٹے، تھے مے ٹے میٹھے کر تم ڈیلگزار!

ساری ترا و تھر و ٹکھے مے ٹے مے ٹے ہاوتم دیدار!

زیر بحث شرکس مژر چھ تجنیس ہند برپور استعمال آمت کرنے۔ یتھ مژر ”مے ٹے“ تھے ”

میٹھے“، علاوہ قافیہ ”گلزار“ تھے ”دیدار“، لفظن ہند استعمال کرتھ سازت چھ و تلائیہ آمت تھے یں سازت
گھنیم تجربک آہنگ پیتھ معنوی امکانات مژر تھے ہر بر چھ کران۔ یتھ ہیوئ شرک کا اگر نے سازس کھالوگر تو تھے

چھ پرن والس پنس دورانے اتحہ مژر ساز تھے آہنگ محسوس سپدان یتھ متعلق Andrew Welsh

لکھاں چھ،“ ۵

" If we discuss only "harmony" we have uncontroversial ornamentation, the characters acting to eyes as rhymes do to ear. But rhyme in poetry has a very moving beyond ornamentation , a way of discovering significant connection between the meaning of the rhyming words .

شیخ شرکین ہند بیا کھا کھن نغمائی پہلو چھ سہ یتھ مژر سہ ہیر پیٹھ بون تام مصر عن مژر ہیوئ لفظن ہند
استعمال کرتھ انسان سوچنس پیٹھ مجور چھ کران، تھے سمتی چھ یتھ ہوئ شرک ک پنس والس اکھ پیٹھ من
ہش باسان تھے یہمہ ستر اتحہ مژرا بہام تھے پا د چھ گڑھاں۔ اتحہ ستر ستر چھ شخ العالم امہ قسمہ کین شرکین مژر
ز مُنْصَادِ پیکر لِ رکو رجا و تھ انسان منطقی طور سوچنس پیٹھ مجور کران یتھ متعلق Andrew Welsh

ونان چھ، ۶

"The riddle is the root of the lyric element in the sense that both

the riddle maker and the lyric poet developed their respective expression through the same association of pictures and thoughts, the same process of seeing, knowing, naming . ''

شیخ العالم پسند ہن اکثر شرکیں مژر چھ بیکن پڑھن ہند باس لگان مثلن؛

ڈمی ڈپٹھم ندوہ ونی	ڈمی ڈیوھم سمنتے تار
ڈمی ڈپٹھم تھر پھولہ ونی	ڈمی ڈیوھم گل عتیٰ خار
ڈمی ڈپٹھم شبنم پوان	ڈمی ڈیوھم پوان سور
ڈمی ڈپٹھم گلے پھر ہیوان	ڈمی ڈیوھم پھولہ ون نور

یہ شرک کو چھ بظاہر پڑھ ہشتر باسان یتھ مژر ز پیکر لرا رتحا و تھ بے ٹبائی ہشڑینہ و ان چھ۔ یہ ٹرینہ ون چھے انسانس ز زینہ پتھے چھ مرُن، خوش پتھے چھ غم، گاشش پتھے چھ گٹھے تھ جو انی پتھے بُجھ۔ امہءکو شرک کو چھ بیہتے واریاہ بیکن مژر یتھو ہیو کی انہار و وتلان چھ، مثلن:

کم سناہ ندر رتے کم سناہ و دی	کم سناہ نشہ بدی گئے
کم سناہ یو ت یتھ بدلہ دی	کم سناہ تہزیل رہ دی گئے

شیخ العالم پسندس کلامس مژر ہرگاہ پڑھ جایہ اسلامی تعلیماتن ہند درس چھ میلان یتھ مژر خارجیت نہ تھے ٹاکا پر چھ مگر بیلہ سہ رو حائی زندگی ہند ہن تجربن زو دنج کوشش چھ کران تم تجربہ چھنے ہے ہشڑا تیش الگ سپدان بلکہ چھ یم تجربہ ذات پر اڑرہ پتھے جذبن ہمڑ صورت پڑا و تھ لفظن مژر قادسپدان۔ یتھ پڑھ دا خلی غنائیت عستی خارجی غنائیت تھ حاوی چھ سپدان۔

حوالہ:

- (۱) جمیل جالبی۔ ترجمہ (ایلیٹ کے مضامین)، شاعری کی موسیقی۔ صفحہ نمبر ۱۳۶۔
 - (۲) جیالالکول۔ لل دبد۔ کلچرال اکادمی۔ شیم ایڈن ۲۰۰۹۔
 - (۳) رحمان راہی۔ کھوٹ۔ صفحہ نمبر ۱۲۳۔
- Andrew wlesh. Roots of lyrics.page no, 123. (۴)
- (۵) ایضاً۔ صفحہ نمبر ۳۸۔